

جمهوری اسلامی ایران
ستاد حقوق بشر

گزارشی در خصوص مسمومیت تعدادی از دانش آموزان در ایران و اقدامات بعمل آمده برای رسیدگی به این وضعیت

ستاد حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران

(۱۹ اسفندماه ۱۴۰۱)

الله الرحمن
الرحمن

ستاد حقوق بشر جمهوری اسلامی ایران

۱۹ اسفند ماه ۱۴۰۱

گزارشی در خصوص مسمومیت تعدادی از دانش آموزان در ایران و اقدامات بعمل آمده برای رسیدگی به این وضعیت

شرح ماوقع

در تاریخ ۹ آذرماه ۱۴۰۱، دانش آموزان مدرسه ای در شهرستان قم به دلیل نامعلومی، دچار مسمومیت شدند و به بیمارستان منتقل گردیدند. ۱۳ روز بعد، مجدداً این اتفاق تکرار گردید. بلافاصله بعد از دومین رخداد، تحقیقات فنی توسط آزمایشگاه‌ها و موسسه‌های برجسته و پیشرفته کشور آغاز گردید و از دانش آموزان چندین نوع آزمایش خاص (از خون گرفته تا بزاق دهان و ریه) و نمونه برداری از وسایل کلاس، کارگاه و محیط انجام شد. در تاریخ ۱۷ بهمن ماه، به یکباره ۶ مدرسه در قم اعلام کردند که دانش آموزان شان بو یا گاز خاصی را استشمام کرده‌اند. بنابر تصمیم استانداری، در تاریخ های ۱۸ و ۱۹ بهمن مدارس قم به منظور بررسی و تحقیقات فنی بیشتر تعطیل گردیدند. نتایج اولیه چندین آزمایشگاه فوق پیشرفته و مجهز در تاریخ ۲۸ بهمن منتشر شد و موید این بود که: «براساس علائم بالینی، موارد مشکوکی وجود دارد که نیازمند بررسی بیشتر است اما در بررسی محیطی به رفتار غیرعادی خاصی نرسیده‌ایم». چند روز بعد مسمومیت‌ها، به چند استان دیگر کشور از جمله تهران، بروجرد، مازندران، اردبیل، خوزستان و خراسان رضوی نیز کشیده شد.

بررسی مسئولیت پذیری جمهوری اسلامی ایران

الف) واکنش مقامات عالی رتبه جمهوری اسلامی ایران

در خصوص این وقایع مقامات عالی رتبه جمهوری اسلامی ایران در ادامه سیاست نظام مبنی بر مسئولیت پذیری، شفاف سازی و حمایت و ارتقاء حقوق بشر شهروندان، از همان آغازین روزهای این رخداد سریالی و ضد حقوق بشری، مواضع قاطعی را اتخاذ کرده و پیگیری آن را در دستورکار قرار دادند. رهبر معظم انقلاب اسلامی مسمومیت دانش آموزان را یک جنایت بزرگ خواندند و خواهان شناسایی و اشد مجازات عاملان آن شدند. رئیس جمهوری اسلامی ایران نیز وزرای کشور و اطلاعات را مامور بررسی این موضوع و ارائه گزارش شفاف به مردم کردند. رئیس قوه قضائیه نیز این اقدام را مصداق افساد فی الارض خواندند که مجازات شدید و بدون اغمازی را به دنبال خواهد داشت. ایشان همچنین دستور دادند در دادگستری های کل سراسر کشور شعبه خاصی برای رسیدگی به این موضوع و مسائل مرتبط با آن اختصاص یابد. رئیس مجلس شورای اسلامی هم از روسای چهار کمیسیون تخصصی مجلس خواست تا با تشکیل یک کارگروه ویژه، به این موضوع رسیدگی کنند.

۱. **مقام معظم رهبری** در سخنانی در ۱۵ اسفندماه، به موضوع «مسمومیت دانش‌آموزان» اشاره کردند و با تأکید بر اینکه مسئولان و دستگاه‌های اطلاعاتی و انتظامی باید با جدیت آن را دنبال کنند، فرمودند: «این موضوع، یک جنایت بزرگ و غیرقابل اغماض است و اگر کسانی در این ماجرا دست داشته باشند، باید عوامل و مسببین آن به اشد مجازات برسند. این موضوع جنایت در حق معصوم‌ترین عناصر جامعه یعنی کودکان بوده و همچنین موجب ناامنی روانی جامعه و نگرانی خانواده‌ها است. همه بدانند اگر کسانی به عنوان عوامل این جنایت شناسایی و محکوم شوند، هیچ عفوی در مورد آنها نخواهد بود، زیرا باید به اشد مجازات برسند تا مایه عبرت دیگران شود».

۲. **رئیس جمهوری اسلامی ایران** با اشاره به مسمومیت‌های اخیر در مدارس گفت: «دشمن با جنگ ترکیبی خود به دنبال ایجاد ناامیدی در میان مردم بوده و به تازگی در جنگ روانی در یک موضوع امنیتی درباره برخی مدارس، ایجاد استرس و دلهره میان دانش‌آموزان و والدین می‌کند تا آشوب شکل بگیرد. یک روز آشوب خیابانی و یک روز مساله سازی در حوزه آموزش و مدارس را رقم می‌زنند. در موضوع پیش آمده در مدارس، وزیر اطلاعات و وزیر کشور را مامور کردم در اسرع وقت پیگیری کنند و گزارشات را به طور کامل در اختیار مردم قرار دهند».

۳. **رئیس قوه قضائیه** در ۱۵ اسفندماه در واکنش به این موضوع اظهار داشت: «اولین مسئله‌ای که این روزها همه با آن درگیر هستیم، مسئله مسمومیت دانش‌آموزان در مدارس است که از شهر قم در آذرماه شروع شد و متأسفانه تا امروز ادامه پیدا کرد. این مسئله با توجه به اینکه با جان انسان‌ها و ثانیاً با روان همه افراد ارتباط دارد، فوق‌العاده حائز اهمیت است و همه دستگاه‌ها برای حل این مشکل نهایت تلاش خود را به کار گرفته‌اند. موضوع مسمومیت‌ها به نظر می‌رسد سازمان یافته است و کاری است که دشمن یا ایجاد کرده و اکنون بهره‌برداری می‌کند یا حداقل نهایت بهره‌برداری را از این مسئله دارد. نهایت تلاش انجام می‌شود تا عوامل و علت اصلی مسئله شناسایی شود و امید است بزودی به جمع بندی برسد. اگر عوامل شناخته شدند، باید توجه داشت که این اقدام یکی از مصداق‌های روشن افساد فی الارض در قانون است و عواملی که دستگیر شوند، جزو کسانی هستند که بی تردید جزو مفسد فی الارض اند و یقیناً قوه قضائیه بصورت کاملاً ویژه و خارج از وقت رسیدگی می‌کند و عناصری که به هر نحوی در این کار دخیل هستند، به اشد مجازات که قانون پیش بینی کرده محکوم و با آنان برخورد قاطع خواهد شد و هیچ گونه اغماض نخواهد شد. در این راستا حتماً در هر استانی یک شعبه در مرکز استان اختصاص یابد».

۴. **رئیس مجلس شورای اسلامی** در نامه‌ای به روسای چهار کمیسیون تخصصی مجلس (سیاست خارجی و امنیت ملی، امور داخلی و شوراهای آموزش و تحقیقات و فناوری، بهداشت و درمان)، با اشاره به موضوع مسمومیت تعدادی از دانش‌آموزان و ایجاد نگرانی برای خانواده‌ها، دستور داد تا کارگروهی برای بررسی دقیق

مساله و کشف علل وقوع حوادث با حضور مسئولان اجرایی مربوطه و متخصصان امنیتی، انتظامی و پزشکی تشکیل شود و نتیجه بررسی های آن در اسرع وقت جهت اتخاذ تصمیمات مقتضی به صحن مجلس ارائه شود.

۵. دبیر ستاد حقوق بشر نیز در این ارتباط اعلام کرد: « ستاد حقوق بشر با جدیت پیگیر روشن شدن موضوع مسمومیت دانش آموزان در برخی مدارس بوده و در تماس مداوم با نهادهای امنیتی و قضایی، خواستار شناسایی فوری عاملان این موضوع است. اجازه نخواهیم داد این قضایا مانع بهره مندی دانش آموزان از حق آموزش شده و آرامش آنها و خانواده ها را سلب کند».

ب) بررسی های تخصصی و یافته های اولیه کمیته های تحقیق

تیم های تخصصی وزارت بهداشت، بلافاصله پس از آغاز حادثه، تحقیقات علمی و میدانی خود را آغاز کردند و در بازه های زمانی مختلف، نتایج تحقیقات خود را منتشر نمودند. همچنین، وزارت کشور به دستور رئیس جمهور مامور شد تا ابعاد امنیتی و سیاسی ماجرا را به دقت بررسی کرده و گزارش های خود در این ارتباط را بصورت شفاف ارائه کند.

۱. **بررسی ها و یافته های وزارت بهداشت:** به دنبال دستور وزیر بهداشت مبنی بر تشکیل کمیته علمی و بررسی مسمومیت هایی که در مدارس ایجاد شد، بلافاصله کمیته ای با بیش از ۳۰ نفر از برجسته ترین متخصصان مرتبط با این موضوع اعم از متخصصین ریه، سم شناسی، میکروبی شناسی، عفونی، روانپزشک، بهداشت محیط و ... تشکیل گردید. اهم یافته های این کمیته به شرح زیر می باشد:
  - بخشی از دانش آموزان با یک ماده محرک تحریک کننده که عمدتاً استنشاقی است، مواجهه پیدا کردند که به اورژانس فرستاده شده اند.
  - یک بخش دیگر مربوط به دانش آموزانی است که در کنار دانش آموزانی بودند که با ماده محرک مواجهه داشتند و اضطراب و نگرانی به آنها منتقل شده است.
  - بخش سوم هم مربوط به کسانی است که اصلاً در آن مدرسه ای که ماده محرک با تعدادی از دانش آموزان تماس پیدا کرده، نبودند، اما از طریق اخبار از این موضوع مطلع شده و عوارضی ناشی از آثار روحی روانی بر آنها ایجاد شد.
  - دانش آموزانی که در معرض ماده محرک قرار گرفتند، عمدتاً ابراز می کنند که ۱۰ تا ۱۵ دقیقه بعد از استشمام یک «بو» که این بو متفاوت است و بوهای مختلفی مطرح شده است، دچار علائم تحریکی تنفسی مانند سوزش گلو، سرفه، تنگی نفس و علائم اشکریزش شدند و به دنبال آن، علائم تحریکی دیگر مانند دل درد، ضعف و بی حالی، و در برخی از این دانش آموزان و افرادی که در معرض این ماده محرک بوده اند، بی حسی اندام ها بروز کرده است. موادی که دانش آموزان با آن تماس پیدا کردند، اصلاً از نوع گازهای خطرناک، جنگی و کشنده

نبوده است و تاکنون موردی از فوت نداشته‌ایم. همچنین علائم جسمی جدی و پایدار که نیاز به بستری طولانی در بیمارستان داشته باشد، نداشتیم. عمده این دانش‌آموزان، بعد از مراجعه به مراکز درمانی، زیر شش ساعت درمان و مرخص شدند. البته تعدادی از دانش‌آموزان که به بیماری‌های زمینه‌ای مانند آسم مبتلا بودند یا سابقه تشنج داشتند، به بستری بیشتری نیاز داشتند.

- لازم به اشاره است ماده محرک که استنشاقی است، خودش حالت گازی دارد، اما لزوماً آن ماده اصلی ممکن است گاز نباشد، بلکه می‌تواند یک ماده جامد باشد؛ به صورت پودر یا خمیر یا حتی مایع باشد که وقتی روی شوفاژ یا بخاری ریخته می‌شود یا در اثر حرارت محیط، می‌تواند تبخیر شود و بعد علائم تحریکی را ایجاد کند.
- در بررسی‌های انجام شده شاید کمتر از ۱۰ درصد دانش‌آموزان کسانی هستند که واقعا با یک ماده محرک مواجه شدند و این علائم را داشتند. این مواد محرک، لزوماً یک ماده نیست و انواع مختلف دارند. عمدتاً هم مواد سهل‌الوصول هستند و برخلاف آنچه که برخی اظهار کردند، مواد ساده‌ای هستند که می‌توانند تحریک ایجاد کنند.

- از مواد محرک نمونه‌هایی کشف شده و مواردی از تست‌ها مثبت شده، اما این تست‌ها نیاز به چک مجدد و قطعیت دارد و بر این اساس، باید دوباره برای آزمایشگاه مرجع ارسال شوند که این اقدامات در حال انجام است. از نظر پزشکی، این مواد محرک معمولاً با آب شسته می‌شوند. بنابراین اگر دانش‌آموزی علائم داشت، بهتر است شست‌وشو انجام شود. همچنین، افرادی که نزدیک به عامل محرک باشند، ممکن است لباس‌هایشان آلوده شود و دوباره بر اثر تماس با لباس، همان علائم تشدید شود. بنابراین، لباس‌ها عوض شوند و شست‌وشو کنند و مایعات بنوشند. معمولاً بعد از چند ساعت، علائم برطرف می‌شود و اگر نیاز به اقدامات بیشتر باشد، در بیمارستان درمان انجام می‌شود.

۲. بررسی‌ها و یافته‌های وزارت کشور: وزارت کشور با بررسی‌های میدانی و برگزاری جلسات فشرده و مستمر با مسوولان و کارشناسان برجسته وزارت‌خانه‌های بهداشت، آموزش و پرورش، دستگاه‌های اطلاعاتی، امنیتی و قضایی، اهم یافته‌های خود را به شرح زیر منتشر نمود:

- از نخستین حادثه در آذر ماه در یکی از مدارس قم، تاکنون در ۵۲ مدرسه و ۲۵۰ کلاس گزارشاتی دال بر بروز عوارض در برخی دانش‌آموزان این مدارس اعلام شد که بلافاصله نیروهای اورژانس، درمان، آتش‌نشانی و انتظامی در محل حاضر و علاوه بر معاینه پزشکی دانش‌آموزانی که ابراز ناراحتی داشتند، محیط داخلی و پیرامونی مدرسه را مورد پایش قرار دادند.

- براساس اعلام وزارت بهداشت، اکثریت افراد تحت درمان به صورت سرپایی مرخص و ۲۸ نفر در بیمارستان بستری شدند که تمامی این افراد (جز دو مورد که دارای بیماری زمینه‌ای بودند)، در کمتر از دو روز مرخص شده‌اند.

- از بدو پیدایش این مسأله، طراحان جنگ ترکیبی علیه ایران، با ایجاد آلودگی ذهنی-روانی کوشیده‌اند تا التهاب‌آفرینی را در سطح جامعه گسترش دهند و باعث تعطیلی مراکز تحصیل علم و دانش در کشور شوند و مجدداً پروژه شکست‌خورده اغتشاش را احیا کنند. به مردم عزیز اطمینان خاطر داده می‌شود که سلامت دانش‌آموزان در اولویت اصلی همه مسوولان بوده و هست و برای ایجاد آرامش و تامین آسایش آنان، از هیچ تلاشی فروگذار نخواهند کرد.
- بیش از ۹۰ درصد ابراز ناراحتی دانش‌آموزان، ناشی از اضطراب و نگرانی‌های ایجاد شده در فضای کلاس و مدرسه بوده است.
- برابر بررسی‌های به عمل آمده و اقدامات اطلاعاتی و تحقیقاتی دستگاه‌های اطلاعاتی، برخی افراد در استان در رابطه با مواد محرک دستگیر شدند و دستگاه‌های مربوطه مشغول تحقیق و بررسی کامل هستند. بخشی از مواردی که منجر به ایجاد التهاب در برخی از مدارس شد نیز ناشی از اقدامات ماجراجویانه (برخی دانش‌آموزان) بود که مسئله مورد رسیدگی قرار گرفت و چون به عنوان اقدام معاندانه شنا سایی نشد، موضوع به اطلاع وزارت آموزش و پرورش رسید.

نکات قابل توجه:

۱. حمایت و ارتقاء حقوق بشر از جمله اهداف اصلی و بنیادین جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شود. در این چارچوب، اقدامات ایران در راستای احترام، تضمین و اجرای حق آموزش آنها قابل توجه است. در این میان، افزایش نرخ باسوادی زنان و دختران و تضمین حق آموزش آنها، از جمله مولفه‌هایی است که به گواه آمار، جمهوری اسلامی ایران را در کشورهای پیش و در حوزه آموزش در جهان قرار می‌دهد:
  - رشد ۴۸ درصدی نسبت دانش‌آموزان دختر به پسر (تحصیل نزدیک به ۱۶ میلیون دانش‌آموز در مدارس ایران)؛
  - افزایش نرخ باسوادی زنان از ۳۵ درصد در قبل از انقلاب اسلامی (۱۹۷۹) به ۹۵ درصد در سال جاری؛
  - افزایش میزان دسترسی زنان به آموزش عالی از ۲,۱ درصد در سال ۱۳۵۷ به ۴۱,۲ درصد در سال جاری (۲۰۰۰)؛
  - زنان بیش از ۵۶ درصد دانشجویان دانشگاه‌های دولتی کشور (تحصیل بیش از ۳ میلیون دانشجو در دانشگاه‌های ایران)؛
  - سهم ۴۴,۳ درصدی زنان از جمعیت فارغ‌التحصیلان آموزش عالی؛
  - افزایش سهم زنان عضو هیات علمی دانشگاه‌ها به ۳۳,۳ درصد (نزدیک به ۲۵۰۰۰ عضو هیات علمی زن).

۲ . جمهوری اسلامی ایران، به عنوان دولتی پایبند به ارزش های حقوق بشری، فارغ از هرگونه فشار، عملیات روانی، سوء استفاده ابزاری و برخورد سیاست زده، تمام تلاش خود را برای پیگیری اتفاقات رخ داده انجام خواهد داد و از هیچ تلاشی برای شناسائی و به عدالت سپردن عاملان و مباشران و مسببان این حوادث جنایت بار فروگذار نخواهد کرد.

